

NOTES

Philippa Foot, “in memoriam”

El passat 3 d'octubre va morir a la seva casa d'Oxford la coneguda filòsofa moral Philippa Foot. Nascuda a Owston Ferry, Lincolnshire, un altre 3 d'octubre (1920) amb el nom de Philippa Judith Bosanquet, Foot va estudiar filosofia, política i economia a Oxford, en companyia de personalitats com Elisabeth Anscombe, Mary Warnock o la coneguda escriptora i filòsofa Iris Murdoch. Més tard, l'any 1947, va començar a impartir classes al Sommerville College, on s'havia llicenciat el 1942 i on va arribar a ocupar el lloc de vicedirectora (1967). Més tard, Foot va abandonar aquest càrrec i fou professora visitant en diverses universitats americanes com Berkeley, Cornell, Princeton i Stanford, entre d'altres. Finalment, l'any 1976 es va establir a la Universitat de Califòrnia (Los Angeles), on va exercir la docència durant quinze anys, fins a la jubilació. Els seus articles més importants es troben recollits a *Virtues and Vices and Other Essays in Moral Philosophy* (1978) i *Moral Dilemmas: and Other Topics in Moral Philosophy* (2002).

En conjunt, l'obra de Philippa Foot resulta destacable almenys per dues raons importants. En primer lloc, pel seu desafiament, ja des dels inicis de la seva carrera, a l'ortodòxia imperant en els estudis ètics en la primera part del segle xx, marcada per les teories no cognitivistes dels filòsofs d'Oxford i Cambridge. Les línies principals d'aquesta postura dominant, caracteritzada per la negació de qualsevol valor de veritat als judicis morals, estaven delimitades per filòsofs com A. J. Ayer i Richard Hare. El primer és conegut per la formulació d'un corrent de filosofia moral anomenat emotivisme, la idea central del qual és que un judici moral té la funció d'expressar els sentiments d'aquell qui l'emet respecte a un fet particular. El darrer destaca per la defensa del prescriptivisme, segons el qual els judicis morals són preferències prescriptives, és a dir, judicis que expressen una norma o prescripció. Tal com aquesta filosofia fou desenvolupada per Hare, la prescripció que expressa un judici moral seria de tipus universal. Això vol dir que els judicis morals estan subjectes a restriccions de consistència, de manera que, per una banda, acceptar un judici moral implica l'acceptació d'altres similars a aquest i, per altra banda, un judici moral formulat per a un cas s'aplica a tots els casos –en qualsevol lloc i temps– amb una similitud rellevant respecte al primer cas. Tant l'emotivisme com el prescriptivisme són concepcions que comparteixen la característica d'estar, a més de fortament lligades amb el positivisme lògic, emparentades amb l'empirisme.

Foot va dirigir les seves crítiques a aquestes filosofies, així com a d'altres també hereves de la tradició empirista, com ara el subjectivisme i l'utilitarisme. En aquest sentit, podem destacar els articles "Moral arguments" i "Moral Beliefs", tots dos de finals de la dècada dels cinquanta, com les obres que inau-guren aquesta postura crítica que l'autora anirà reforçant i matisant al llarg de la seva trajectòria. El motiu principal del rebuig per part de Foot de totes aque-lles concepcions es resumeix en la idea que la negació de la possibilitat del valor de veritat al judici moral té com a conseqüència el risc de convertir-lo en quel-com subjectiu i capriciós. Així de clar ho exposa l'autora a "Moral Beliefs":

"One man may say that a thing is good because of some fact about it, and another may refuse to take that fact as an evidence at all, for nothing is laid down in the meaning of 'good' which connects it with one piece of 'evi-dence' rather than another. It follows that a moral eccentric could argue to moral conclusions from quite idiosyncratic premises; he could say, for instance, that a man was a good man because he clasped and unclasped his hands and never turned N.N.E. after turning S.S.W. He could also reject someone else's evaluation simply by denying that his evidence was eviden-ce at all".¹

Segons Foot, doncs, la tasca fonamental de la filosofia moral, així com la determinació de la utilitat de qualsevol proposta moral, ha de prendre com a patró de mesura la qüestió central sobre què és allò bo per als ésser humans. La cita de més amunt no només ens indica un apropament a la filosofia moral que es proposa de no forçar les nostres intuïcions bàsiques en pro del segui-ment de les conseqüències lògiques d'una teoria determinada, sinó també una aposta clara pel naturalisme. Efectivament, Philippa Foot destaca com una de les personalitats filosòfiques que, en la segona meitat del segle xx, s'han mos-trat partidàries de postures naturalistes en filosofia moral, en un context en el qual aquestes havien estat pràcticament abandonades. La reivindicació fona-mental de Foot al llarg de la seva carrera ha estat la idea que la fonamentació última d'un argument moral rau en fets sobre la vida humana i en allò que per a un ésser humà és racional de voler.

A propòsit de les crítiques de Philippa Foot a algunes de les tesis de la filosofia moral dominant en el seu temps, també cal destacar articles com "Hu-man Goodness" (a *Natural Goodness*, 2001) o, menys recentment, "The Pro-blem of Abortion and the Doctrine of the Double Effect" (1967). Aquest darrer text no només és conegut arran del qüestionament de l'utilitarisme, sinó tam-bé per l'exposició de Foot sobre el conegut cas del "dilema del tramvia". Amb

1. Foot, P. *Virtues and Vices and Other Essays in Moral Philosophy*; cap. VIII (Moral Beliefs), Oxford, Basil Blackwell, 1978, p. 111.

l'objectiu de clarificar els elements en discussió a l'hora d'abordar una qüestió tan controvertida com la de l'avortament, Foot discuteix una sèrie d'exemples provocatius que posen de relleu les distincions morals entre conseqüències volgudes i no volgudes, entre fer i permetre i entre deures positius i negatius. L'experiment mental del tramvia, però, no només serveix als propòsits de l'article, sinó que posa de relleu les dificultats d'abordar un dilema moral en un cas en el qual, donada la impossibilitat d'evitar un mal, la simple ponderació de la quantitat de mal en un o altre curs d'acció no sembla un criteri suficient. Per això, ha esdevingut un cèlebre exemple discutit des de diverses perspectives i disciplines, com la psicologia o el dret.

La segona raó per la qual l'obra filosòfica de Philippa Foot és valuosa és pel paper que la filòsofa ha tingut com a pionera en l'anomenada *virtue ethics*, corrent iniciat amb l'article de M. Anscombe "Modern Moral Philosophy" (1958), que constitueix un element clau en el desenvolupament de la filosofia moral a partir de la dècada de 1970. En aquest sentit, Foot es troba entre els primers filòsofs que desplacen el focus d'atenció de l'examen moral des d'allò que fa bona o dolenta una acció aïllada a una concentració de tipus aristotèlic en la conformació i evolució del caràcter d'una persona en la seva totalitat. Aquesta nova perspectiva moral portà Foot a fixar-se en la qüestió de la naturalesa i utilitat de les virtuts per a l'ésser humà. El tractament més emblemàtic d'aquest tema per part de l'autora el trobem a "Virtues and Vices" (1978), on planteja la tesi que algunes virtuts funcionen com a correctius per a defectes o vicis inherents en la naturalesa humana.

L'obra de Philippa Foot es caracteritza per una recerca modesta i constant de clarificació dels termes i les postures en les discussions sobre qüestions clau en filosofia moral. Si bé mai ha presentat una tesi innovadora que hagi despertat fortes reaccions –ja siguin favorables o no– en la comunitat filosòfica, el cert és que la filòsofa no ha deixat mai de plantejar noves crítiques a tesis estesesament acceptades, d'aportar noves perspectives a problemes vells i, en definitiva, de fer els passos necessaris que han permès veure els problemes dels quals s'ocupava d'una manera nova. Per tot això, Philippa Foot mereixerà un lloc destacable en el panorama de la filosofia moral contemporània.

Laura Cortés